

Bedreiging in kaart gebracht

De Blauwe Reigerkolonie in het Wandelbos van Hoofddorp

Als onderdeel van de vervolgcursus vogels kijken onderzochten Gerrit Combee en Theo Althuis de Blauwe Reigerkolonie in het Hoofddorpse Wandelbos. Als bonus telden zij ook de overige vogelsoorten. De kleine groene oase middenin Hoofddorp wordt jarenlang verstoord door herinrichting en een aangrenzend mega bouwproject. Een reigerkolonie houdt moedig stand! Maar hoe lang nog?

BLAUWE REIGER juveniel in het Wandelbos Hoofddorp. Foto: Theo Althuis

Het Wandelbos

Het Wandelbos is in 1936 aangelegd als werkverschaffingsproject. Daarvoor was het een vuilnisbelt. Ten oosten van het Wandelbos zijn fruittuinen aangelegd, als demonstratietuin voor de fruitteelt. Naast het bos staat een kinderboer-

derij. Het bos ligt middenin Hoofddorp, naast het winkelcentrum en het kantoreengebied Beukenhorst-West.

Het Wandelbos kent twee bedreigingen. Ten eerste wordt Beukenhorst-West omgevormd tot de nieuwe woonwijk Hyde Park, met ongeveer 3800 wonin-

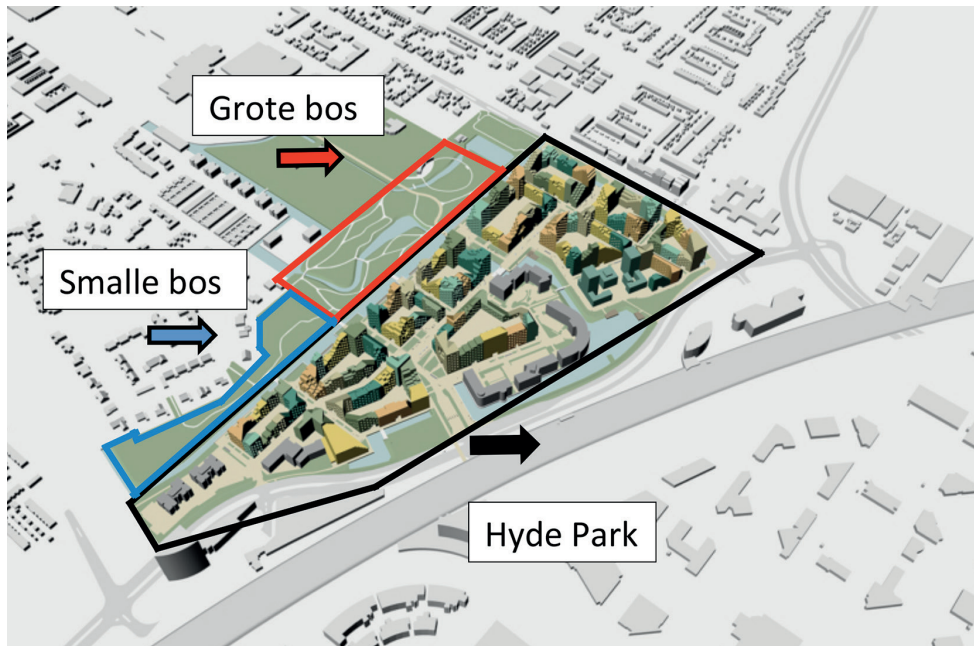
gen. Hyde Park wordt in fases gebouwd. Na het slopen van de oude, leegstaande kantorenpanden komen er nieuwe woningen, vooral hoogbouw. De verwachting is dat de bouw van Hyde Park in 2027 af zal zijn. De eerste fase is vorig jaar begonnen, waarvan de heiwerkzaamheden klaar zijn. Dit bouwproject zal nog jarenlang flinke geluidsoverlast geven voor de reigerkolonie. Ook zullen de duizenden nieuwe bewoners in het bos gaan recreëren, waardoor het bos veel intensiever zal worden gebruikt.

Ten tweede zal het Wandelbos worden omgevormd tot Stadspark Hoofddorp. Een architect heeft in 2019 samen met de werkgroep Stadspark een voorlopig ontwerp gemaakt. Het Wandelbos, de fruittuinen en een tennislocatie worden met elkaar verbonden. Er zijn al bomen omgezaagd, paden geasfalteerd, nieuwe

bruggen en bankjes aangelegd. Er komt nog een geasfalteerd pad van twee kilometer in een rondje, 'zodat iedereen straks wandelend, hardlopend, skeelerend en met rolstoel of rollator het stadspark kan ontdekken'. Verder komen er een vlindertuin, picknickweide, drie verschillende speelplekken en een belevingstuin. In 2022 moet het Stadspark gereed zijn. Dit alles zal de vogels in het bos en de reigerkolonie ongetwijfeld flink verstoren! We onderzochten daarom de stand van zaken in het bos op dit moment, voorjaar 2021.

De onderzoeksvragen en opzet

1. In welke week komen de eerste reigers aan bij de nesten? Is dit vergelijkbaar met vorige jaren?
2. Hoeveel nesten zijn er dit jaar in gebruik? Is dit vergelijkbaar met vorige jaren?

FIGUUR 1: Opdeling van het Wandelbos in het grote bos en het smalle bos, met daarnaast het toekomstige Hyde Park. Bron: MVSA Architects.

3. Wat zijn de vliegroutes van de reigers? Uit welke richting halen ze eten voor hun jongen?
4. Afgelopen jaren broedden er regelmatig één of meerdere paartjes Lepelaars in het Wandelbos. Broeden er nog steeds Lepelaars? Zo ja, hoeveel paar en in welke week arriveren ze?
5. Hebben de omvorming van het Wandelbos tot Stadspark Hoofddorp en het grote bouwproject Hyde Park nadelige invloed op de reigerkolonie?

Ten eerste wilden we informatie verzamelen over het Hyde Park, het Wandelbos en de aanwezige reigerkolonie. We moesten de SOVON tellingen van de broedaantallen van vorige jaren opvragen. Ook wilden we meer weten over het broedgedrag van Blauwe Reigers. Vervolgens wilden we vanaf eind december 2020 elke week het Wandelbos in. Eerst om het aantal oude nesten te tellen en zodra de reigers arriveren, het aantal bezette nesten en het aantal reigers bij de nesten te tellen. Tot slot wilden we onze tellingen vergelijken met de SOVON tellingen van vorige jaren.

De uitvoering van het onderzoek

Franke van der Laan, beheerder van het Wandelbos in de jaren 2014 tot 2017 en groot kenner van de flora en fauna in de Haarlemmermeer kon ons van veel informatie voorzien. Daarnaast zochten we contact met Piet van Vliet. Hij is al ruim tien jaar SOVON teller van de reigerkolonie en is tevens lid van de Vogelwerkgroep. De SOVON website gaf informatie over Blauwe Reigers. En we mochten we een boek over Blauwe Reigers lenen van onze cursusleider Eef van Huijssteeden.

Veldonderzoek

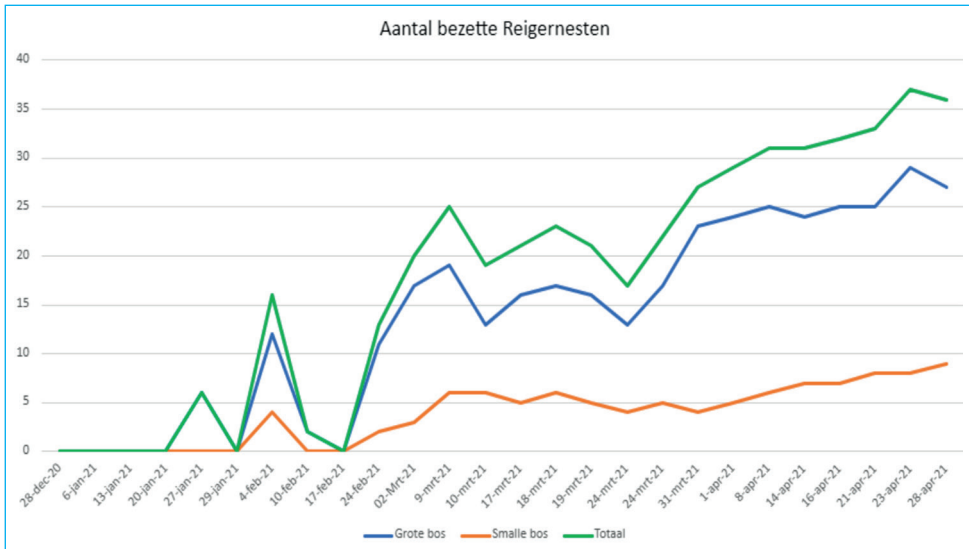
In de periode tussen 28 december 2020 en 28 april 2021 telden we één of twee keer per week (26 tellingen in totaal).

Per telling waren we tussen één en tweeënhalf uur in het bos, bij elkaar zo'n 43 uur. De tellingen waren vaak op woensdagmiddag, soms op andere weekdays en ook 's ochtends. We telden meestal individueel, en af en toe samen. Voor het gemak hebben we het Wandelbos opgedeeld in twee delen: het grote bos en het smalle bos. Per deel hebben we het aantal bezette reiger nesten en het aantal reigers geteld.

Het is moeilijk te zien in welke bomen er nesten zitten. Zelfs op onze laatste teldag ontdekten we nog nieuwe nesten. Hiervan was het ons niet duidelijk of die er altijd al zaten of dat ze er in de laatste week nog waren bijgemaakt. We begonnen met 28 nesten in 18 bomen in januari en eindigden met 48 nesten in 33 bomen in april. Niet alle nesten waren bezet door reigers. Het is eveneens lastig om te zien of een nest daadwerkelijk bezet is. Als een reiger plat op het nest ligt, is dit vanaf de grond vaak nauwelijks te zien. Maar als je goed kijkt en er een tijdje bij blijft staan is het meestal wél te zien. Soms moet je na een half uurtje terugkeren bij het nest en zie je het dan opeens wel, omdat de reiger dan anders op het nest zit. We menen dat onze eindscore een goede schatting is van het aantal bezette nesten.

De resultaten

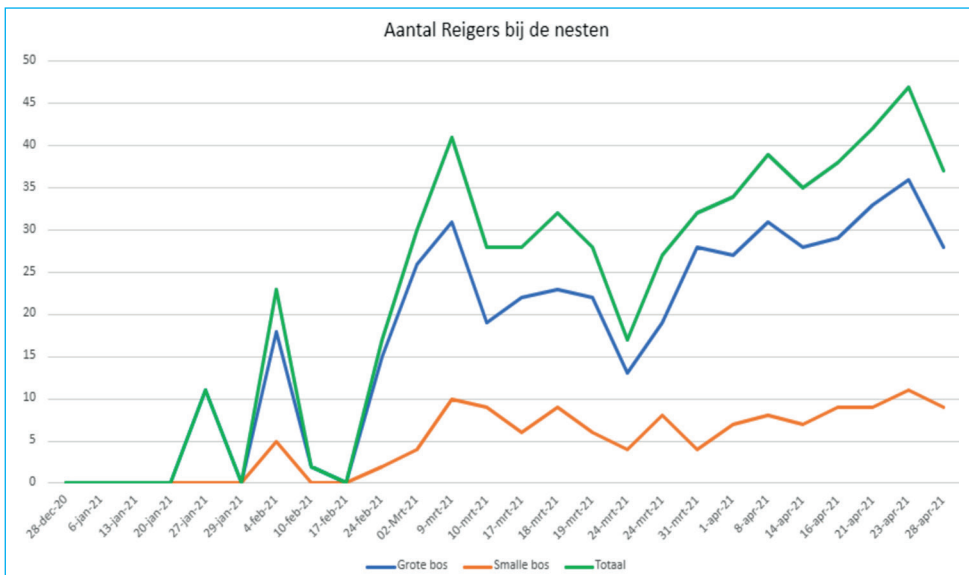
Figuur 2 laat het aantal bezette reiger nesten zien per telling, van eind december 2020 tot eind april 2021. Figuur 3 het aantal reigers bij de nesten per telling. De eerste reigers arriveerden tussen 20 en 27 januari bij de nesten. Daarna liep het aantal reigers gestaag op. Vervolgens valt op dat dit aantal opeens nul wordt. De reigers waren weg! Dit werd veroorzaakt door een winterstorm op 8 februari, waardoor de temperatuur onder nul daalde en het flink ging waaien en sneeuwen. Gelukkig

FIGUUR 2: aantal bezette reigernesten.

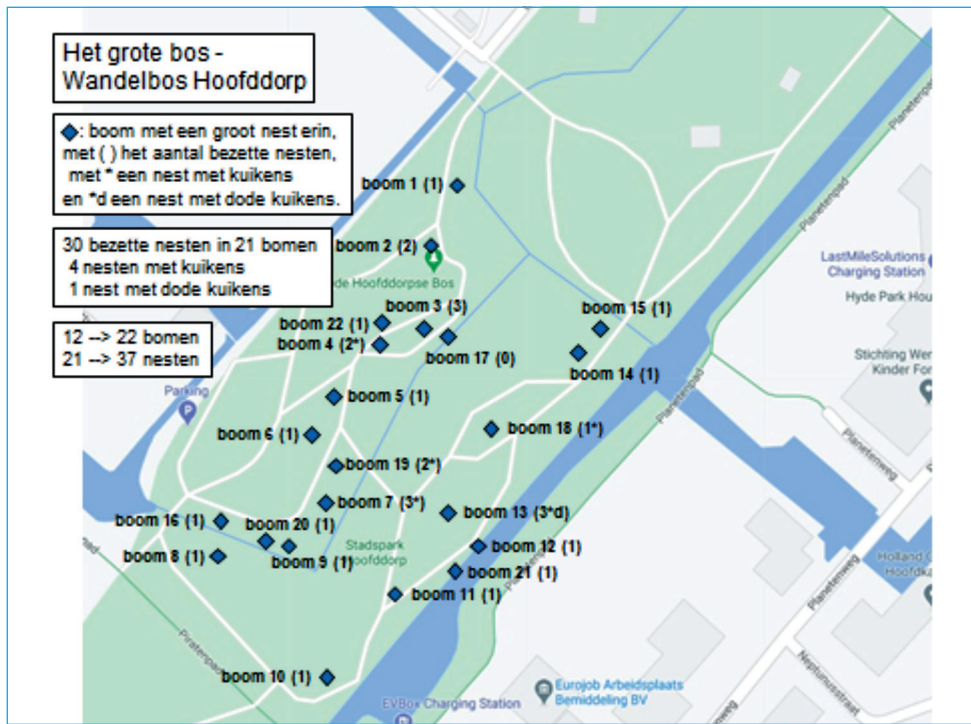
kwamen de reigers eind februari bij hogere temperaturen weer terug en werden het er elke week meer. Onze eindscore eind april is 39 bezette nesten, waarvan 30 bezette nesten in

21 bomen in het grote bos en negen bezette nesten in negen bomen in het smalle bos. We hebben per boom aangegeven waar de bezette nesten zich bevinden, zie figuren 4 en 5. Eind april

FIGUUR 3: aantal reigers bij de nesten.

FIGUUR 4: aantal bezette reigernesten per boom in het grote bos.

hebben we bij negen nesten kuikens waargenomen (aangegeven met *) en bij een nest helaas twee dode kuikens (aangegeven met *d). Maar hier zijn in mei vast nog veel kuikens bijgekomen! (maar niet meer door ons geteld).

Vergelijking met vorige jaren

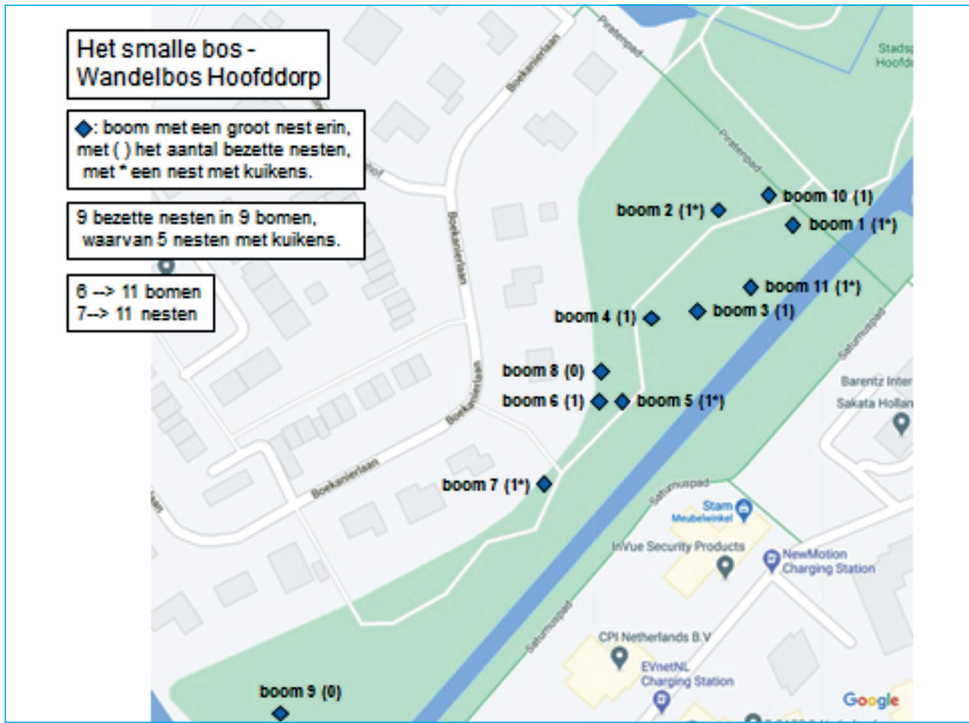
Onze eindscore van 39 bezette nesten is redelijk vergelijkbaar met vorige jaren, zie de SOVON aantallen in figuur 6. Volgens SOVON waren er in 2019 37 bezette nesten en in 2020 33 bezette nesten. Het valt op dat het aantal bezette nesten in de afgelopen 20 jaren gestaag is gestegen en nog nooit zo hoog was als dit jaar. Met daarbij de opmerking dat de SOVON tellingen schattingen zijn, omdat er maar één telling per jaar werd gedaan, eind maart. De SOVON teller gaf aan dat het vrij moei-

lijk is de echt bezette nesten te tellen, laat staan de succesvolle, en dat hij daarom steeds het waarschijnlijke aantal nesten heeft doorgegeven aan SOVON. Wij zagen zelf eind april flink meer bezette nesten (+10?) dan eind maart, wat het vermoeden geeft dat de tellingen van de afgelopen jaren wellicht te laag waren. We hebben de SOVON teller zodoende aangeraden om in het vervolg eind april te gaan tellen.

De conclusies

Terugkijkend naar onze onderzoeksvragen zijn dit onze bevindingen.

De eerste reigers kwamen aan bij de nesten tussen 20 en 27 januari 2021. We kunnen dit niet vergelijken met vorige jaren, omdat we daar geen meetgegevens van hebben. Volgens Franke van der Laan arriveren ze altijd in januari.

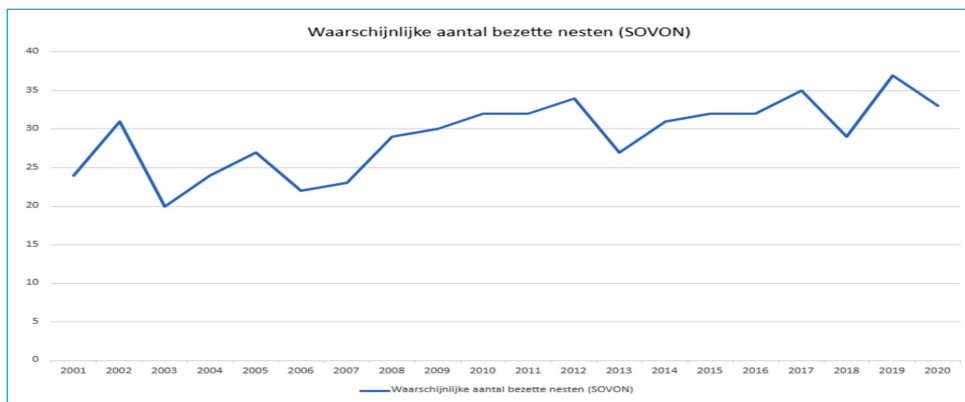
FIGUUR 5: aantal bezette reigernesten per boom in het smalle bos.

Vroeger (rond 1970) was dit in februari. Volgens het boek *De Blauwe Reiger* arriveren ze eind januari of begin februari. Op basis van onze laatste tellingen eind april, komen we op 39 bezette nesten. Dit is redelijk vergelijkbaar met vorige jaren (2019: 37; 2020: 33). Met daarbij de opmerking dat de SOVON tellingen schattingen zijn, van steeds één telling eind maart.

We hebben de vliegroutes van de reigers niet specifiek geteld, maar we zien ze uit alle richtingen aan komen vliegen. Reigers foerageren individueel, elke reiger heeft zijn eigen favoriete plek. We zien ze op allerlei plekken rond Hoofddorp zitten.

We hebben lange tijd maar twee keer een Lepelaar gezien in het Wandelbos: op 31 maart en 1 april. Gelukkig kwam daar op 12 mei verandering in, toen we

opeens twee Lepelaars zagen bij boom 3 in het grote bos. Sindsdien zagen we ze daar dagelijks en in mei was er een broedpoging. Helaas hebben we na 2 juni geen Lepelaars meer waargenomen in het bos, zodat we moeten concluderen dat de broedpoging niet gelukt is. Volgens Franke van der Laan komen de Lepelaars oorspronkelijk vanuit de kolonie bij De Liede in Haarlem. Die Lepelaars gingen dan foerageren in de natuurvriendelijke oevers rond de A4 en de spoorlijn bij Hoofddorp. En dat doen ze nog steeds. Gaandeweg zijn er van de 1 tot 20 foerageerders een paar blijven hangen om te slapen met hun jongen in en rond het Wandelbos. Vanaf 2010 wordt er gebroed, met maximaal 3 paar. Vanaf 2017 zijn er geen gegevens meer over broedgevallen. Zodoende zou het broeden in 2021 bijzonder zijn ge-

FIGUUR 6: waarschijnlijk aantal bezette nesten (SOVON) in de vorige jaren.

weet. Wat betreft de omvorming van het Wandelbos tot Stadspark Hoofddorp en het grote bouwproject Hyde Park, hebben we tot nu toe geen nadelige invloed op de reigerkolonie kunnen bespeuren. De laatste jaren zijn de aantallen nesten vrij hoog. Ook is er een verschuiving geweest naar het smalle bos. Van januari tot half februari 2021 was er geluidsoverlast door heien vanuit Hyde Park, daarna gelukkig niet meer. Maar die overlast zal ongetwijfeld nog komen, omdat er komende jaren nog heel veel gebouwd gaat worden, tot in 2027. Dan zijn er 3800 woningen bijgekomen met 10.000 bewoners, die in het aangrenzende Stadspark zullen gaan recreëren, waardoor het bos veel intensiever gebruikt zal gaan worden. We vragen ons af of de reigerkolonie hiertegen bestand zal zijn!

Aanbevelingen

Bij de omvorming van het Wandelbos tot Stadspark Hoofddorp zal de projectontwikkelaar goed rekening moeten houden met de reigerkolonie. Bomen met bezette nesten moeten niet gekapt worden. Werkzaamheden in het bos moeten pas na de broedtijd starten. Recreatie moet zoveel mogelijk geweerd

worden bij de bomen met nesten. We vragen ons af waarom er drie verschillende speelplekken in het bos moeten komen. Dat kan toch veel beter in het Hyde Park zelf, tussen de flats?

Tijdens de bouw van het Hyde Park moeten werkzaamheden die veel geluidsoverlast geven (zoals heien) zoveel mogelijk buiten de broedtijd gedaan worden. Er moet goed nagedacht worden over de te verwachten hogere bezoekersaantallen voor het Stadspark. Hoe kunnen de natuurwaarden van het bos beschermd worden tegen intensief gebruik? Bijvoorbeeld door bepaalde beperkingen in te stellen tijdens de broedtijd van de reigers, door extra toezicht of door het bos na zonsondergang af te sluiten.

Bonus: de overige vogels

Als bonus hebben we op elke teldag alle soorten vogels geteld die we hoorden of zagen in het Wandelbos. We hebben op 26 teldagen (december tot en met april) in totaal 35 verschillende vogelsoorten waargenomen. Bepaalde soorten zagen we op bijna elke teldag wel (bijv. Meerkooit, Blauwe Reiger), andere soorten zoals de Buizerd en Torenvalk zagen we maar op één teldag. Voor zo'n klein bos

Vogelsoort	Aantal teldagen	Vogelsoort	Aantal teldagen
Meerkoet	26	Tjiftjaf	10
Blauwe Reiger	25	Nijlgans	9
Houtduif	25	Vink	8
Wilde Eend	25	Kauw	6
Halsbandparkiet	24	Krakeend	4
Koolmees	24	Putter	4
Ekster	23	Staartmees	4
Zwarte Kraai	23	Zwartkop	4
Merel	20	Groenling	3
Roodborst	20	Kokmeeuw	3
Pimpelmees	19	Zanglijster	3
Winterkoning	19	Zilvermeeuw	3
Grote Bonte Specht	17	Goudhaan	2
Fuut	16	Koperwiek	2
Waterhoen	16	Lepelaar	2
Boomkruiper	15	Torenavalk	1
Gaai	14	Buizerd	1
Kuifeend	13	TOTAAL:	35 soorten

FIGUUR 7: alle vogelsoorten die we hebben waargenomen in het Wandelbos tijdens ons onderzoek.

is 35 soorten een vrij hoog aantal. Een verklaring kan zijn dat het meestal (nog) vrij rustig is in dit bos. Er komen hier een stuk minder mensen dan in het Haarlemmermeerse Bos of bij de Toolenburger Plas, waar het vaak erg druk is. De mooiste waarnemingen waren de Koperwieken in januari, de Goudhaantjes in februari, de Torenavalk met prooi en natuurlijk de Lepelaars! Volgens Franke van der Laan broedden er in 2010 en 2011 een paartje Boomklevers in het Wandelbos, waarvan één keer in een nestkastje. Na 2011 zijn ze hier niet meer gezien door Franke. Ook wij hebben dit jaar helaas geen Boomklevers waargenomen.

■ *Gerrit Combee en Theo Althuis*

Bronnen

- Wim van der Meulen, Hoofddorp - de ontwikkeling van een plattelandsdorp (2000) Relax Productions, Muiderberg, p.22
- Website Hyde Park <https://haarlemmermeergemeente.nl/stadscentrum-hoofddorp/hyde-park>
- Website Stadspark <https://haarlemmermeergemeente.nl/stadscentrum-hoofddorp/stadspark>

- Website SOVON site: <https://www.sovon.nl/nl/blauwereiger>
- Alfred Blok en Tommy Dybbro, De Blauwe Reiger (1980) Uitgeverij Kosmos

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar Franke van der Laan en Piet van Vliet voor hun waardevolle informatie over de reigerkolonie en het Wandelbos. Tevens bedanken we onze cursusleiders Johan Stuart en Eef van Huijssteeden voor de bruikbare tips voor ons onderzoek. En natuurlijk voor het geven van de prachtige vervolgcursus.

Naschrift

De natuurbeschermingscommissie heeft het rapport ondertussen besproken met de polderecoloog. De ecooloog gaf aan dat mede door het dit onderzoek is besloten om aanvullend onderzoek te doen. De gegeven adviezen zullen hierbij serieus meegenomen worden. Ze zullen echter geen invloed meer hebben op de reeds ontworpen inrichting en/of gebruiksdoelinden van het gebied.